

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТОВАРОЗНАВСТВА ТА ТЕХНОЛОГІЙ НЕПРОДОВОЛЬЧИХ МАТЕРІАЛІВ І ТОВАРІВ

УДК 614.31

*Пелик Л. В.,
д.т.н., проф., завідувач кафедри товарознавства та технології непродовольчих товарів,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів*

*Пелех Ю. А.,
к.т.н., доц., доцент кафедри товарознавства та технології непродовольчих товарів,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів*

РОЛЬ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ У РЕГУЛЮВАННІ БЕЗПЕЧНОСТІ НЕПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ

***Анотація.** Охарактеризовано нормативно-правові аспекти щодо покращення якості та безпеки непродовольчих товарів та їх впливу на здоров'я людини. Визначено основні проблеми при виробництві та використанні непродовольчих товарів. Розглянуто критерії оцінки законодавства України у сфері регулювання промислової продукції та встановлено основне нормативно-правове регулювання безпеки товарів в Україні. Наведено базові положення щодо безпеки товарів на вітчизняних ринках, які містяться у Законі України "Про захист прав споживачів". Проаналізовано обов'язкові вимоги безпеки, які закладаються виробником на стадії проектування продукції, зберігаються в процесі виготовлення, зберігання, реалізації продукції кінцевому споживачу та використання протягом терміну експлуатації.*

Ключові слова: безпечність товару, технічний регламент, галузеві директиви.

*Pelyk L. V.,
Doctor of Engineering, Professor, Head of the Department of Commodity Research and Technology
of Non-Food Products, Lviv University of Trade and Economics, Lviv*

*Peleh Y. A.,
Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Commodity Research and
Technology of Non-Food Products, Lviv University of Trade and Economics, Lviv*

THE ROLE OF NORMATIVELY-LEGAL BASE IN REGULATION OF SAFETY OF NON-FOOD PRODUCTS

***Abstract.** The normative-legal aspects concerning improvement of quality and safety of non-food products and their influence on human health are characterized. The main problems in the production and use of non-food products are determined. The criteria for assessing Ukrainian legislation in the field of regulation of industrial products are considered and the basic legal regulation of the safety of goods in Ukraine is determined. The basic provisions on the safety of goods in domestic markets, which are contained in the Law of Ukraine "On Consumer Rights Protection", are provided. The obligatory safety requirements laid down by the producer at the design stage of manufacturing, in the process of manufacturing, storage, sales of products to the end user and usage during the lifetime, are analyzed.*

Keywords: product safety, technical regulations, sectoral directives.

Постановка проблеми. Інтеграція України до глобального ринкового простору зумовлює необхідність пошуку нових підходів до організації виробництва в Україні конкурентоспроможних товарів, які за рівнем якості не поступаються кращим закордонним аналогам. Одним із таких є створення цілісної системи формування якості та асортименту товарів, що ґрунтується на сучасних принципах управління їх якістю і безпечністю та передбачає відповідні взаємовідносини виробників із споживачами (замовниками) продукції щодо визначення й задоволення їх потреб в окремих групах товарів.

Асоціація “УкрЕККА” ініціювала об’єднання підприємств – фахових учасників ринку обладнання і послуг із забезпечення контролю якості продукції, довкола проблеми безпечності товарів у магазинах і на ринках. Ідею підтримали провідні представники спеціалізованих проєктів ЄС, Ліга страхових організацій України, ДП “Укрметртестстандарт” та ін. Згідно із визначенням ЮНЕСКО поняття “безпеки” ідентичне “безпечності” й означає відсутність загрози.

Безпека – найважливіший показник якості, яким повинні володіти усі непродовольчі товари і являє собою стан або функцію, що характеризується відсутністю небезпеки. Перевищення допустимого рівня показників безпеки переводить продукцію в категорію небезпечної, яка підлягає знищенню. Продукція, яка втратила свої споживні властивості або відноситься до відносно придатної, може бути використана для подальшої утилізації, чи її втрачені властивості можуть бути відновлені після відповідного усунення дефектів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням теорії та практики безпечності товарів нині приділяється значна увага, про що свідчать монографічні і періодичні видання українських авторів, таких як: О. Я. Безуленко, А. А. Дубініна, В. В. Євтушенко, Л. М. Пилипенко та багатьох інших [1-3]. Вивчення та аналіз праць цих авторів дозволяє зробити висновок про те, що недостатньо дослідженими на даний момент є засади та принципи створення в Україні ринку безпечних матеріалів та виробів, тому існує необхідність проведення подальших досліджень у цьому напрямі. Вимоги до безпечності непродовольчих товарів в країнах Європейського Союзу встановлено за визначеними критеріями, дотримання яких є обов’язковим для країн-учасниць. Згідно з Законом України “Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності” у законодавчо регульованій сфері України основними документами, що регламентують вимоги до безпечності товарів для життя і здоров’я людини, повинні стати технічні регламенти. Варто зазначити, що технічні регламенти передбачають загальні вимоги до безпечності, перед їх розробкою необхідно провести значну роботу з гармонізації національних стандартів із міжнародними та європейськими щодо безпечності продукції.

Постановка завдання. Безпечність є обов’язковою умовою для затвердження продукції до виробництва. При цьому слід враховувати: навіть якщо на товар є сертифікат, він не гарантує його повну безпеку. Безпека товару тісно пов’язана з фальсифікацією товару. Отже, метою статті є аналіз

нормативно-правової бази, яка регулює питання безпеки непродовольчих товарів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Безпека непродовольчих товарів є однією з найважливіших проблем світового співтовариства. Товари повинні відповідати вимогам безпеки країн, на території яких вони продаються. Існує велика кількість міжнародних і внутрішньодержавних законодавчих, нормативних, технічних документів та угод, покликаних забезпечувати безпеку пропонованих споживачеві товарів на необхідному рівні.

В умовах лібералізації міжнародної торгівлі середній рівень тарифного захисту ринку промислових товарів в ЄС для України коливається у межах 4,4-5%. Тому основними перешкодами у торгівлі промисловими товарами з ЄС є не імпорتنі тарифи, а технічні бар’єри.

Контроль відповідності споживних товарів вимогам безпеки на регіональному рівні виконують державні органи. Так, у США існує державний орган – комісія з безпеки споживних товарів (Consumer Product Safety Commission, CPSC).

Обов’язкові вимоги до безпеки споживних товарів встановлюються державними органами і враховуються розробниками та виробниками в технічній документації (проектно-конструкторська документація, технічні умови, специфікації, технічний паспорт, регламент, методика випробувань тощо) на товар.

Безпечність товарів є передумовою їх конкурентоспроможності. Інформація про високий рівень безпеки товарів створює споживчі переваги. Виробники і продавці надають результати тестування в рамках добровільної оцінки відповідності підвищеним вимогам безпеки, пропонованим недержавними організаціями (національними та міжнародними асоціаціями товаровиробників даної продукції, організаціями зі стандартизації та ін.). У деяких випадках рекомендації міжнародних і національних недержавних організацій (наприклад, Американського інституту нафти) стають обов’язковими через національні закони, директиви, стандарти або контракти.

Європейське економічне співтовариство (ЄЕС) розробило єдині для всіх країн – членів директиви з детальними технічними вимогами до безпеки окремих видів непродовольчих товарів. Вони мають статус законів для країн – членів співтовариства. Галузеві директиви з’явилися як вимушені інструменти гармонізації вимог нормативних документів країн – членів ЄЕС щодо безпеки продукції, їх вимоги фактично за змістом є стандартами, обов’язковими для всіх виробників, що поставляють товари на ринки країн ЄЕС.

Система технічного регулювання в Європейському Союзі вважається найбільш ефективним та успішним прикладом усунення технічних бар’єрів у торгівлі. Європейська технічна модель базується на принципах “нового” та “глобального” підходів, у яких встановлюються тільки основні обов’язкові вимоги до безпеки, а також процедури підтвердження відповідності цим вимогам.

Відповідно до цих принципів основні вимоги до безпечності та якості продукції містяться у технічних регламентах ЄС та є обов’язковими для виконання, в той час як гармонізовані стандарти ЄС

є добровільними [4]. При цьому відповідність продукції одному з гармонізованих стандартів ЄС (розробляються у рамках технічних регламентів) розглядається як загальне задоволення базових вимог, передбачених тим чи іншим технічним регламентом. Контроль за дотриманням вимог, передбачених технічними регламентами, здійснюється шляхом ринкового нагляду, а не контролю виробничого процесу.

Усі товари, які імпортуються на митну територію ЄС, в обов'язковому порядку повинні відповідати усім вимогам Європейського Союзу, спрямованим на забезпечення захисту споживачів. Ці вимоги суттєво різняться у залежності від конкретного товару, але у цілому можуть бути згруповані за такими напрямками: технічні вимоги; екологічні вимоги; вимоги у сфері санітарних та фітосанітарних заходів. До певних видів продукції встановлюються маркетингові стандарти та застосовуються імпорتنі обмеження, що також можуть розглядатися як механізми захисту внутрішнього ринку від імпорتنих товарів, якість і безпека яких не відповідає вимогам ЄС.

Основні технічні вимоги класифікуються у секторах безпеки продукції, технічної стандартизації, упаковки та маркування продукції.

Загальні вимоги у сфері безпеки продукції визначені Директивою Європейського Парламенту та Ради 2001/95/ЄС "Про загальну безпеку продукції". Даний законодавчий акт застосовується за відсутності конкретних правил, що регулюють безпеку окремих категорій товарів або якщо конкретні правила (галузеві) є недостатніми.

Відповідно до положень Директиви продукт вважається безпечним, якщо відповідає положенням безпеки, передбаченим в європейському законодавстві або, у разі відсутності таких правил, за умови відповідності національним вимогам держави – члена ЄС, де він продається, або запускається у ринковий обіг. Продукт також вважається безпечним, якщо він відповідає європейському стандарту.

Так, Директивою 1999/178/ЄС передбачено дві категорії критеріїв безпечності текстильних виробів. Перша категорія стосується текстильних волокон і нормує вміст хімічних речовин залежно від волокнистого складу виробу (вільного луку – для вовни; пестицидів – для бавовни; сурми – для поліефірних волокон тощо). Друга категорія критеріїв поширюється на процеси і хімікати, у тому числі барвники, і регламентує на всіх етапах виробництва текстильної продукції дозвіл на використання визначених препаратів і норми вмісту у виробках шкідливих хімічних речовин (важких металів, вільного або частково гідролізованого формальдегіду, хлорфенолів, азобарвників та ін.). Вимоги до найважливіших показників безпечності текстильних виробів на міжнародному рівні встановлені стандартами серії Оеко-Тех Standard 100. Ці стандарти регламентують лужність текстильних матеріалів і виробів, припустимий рівень шкідливих речовин (формальдегіду, важких металів, пестицидів, пентахлорфенолу, азобарвників тощо), стійкість пофарбування залежно від класу, до якого вони відносяться: текстильні матеріали і вироби з них для дітей; текстильні матеріали і вироби з них, що мають

прямий контакт зі шкірою; текстильні матеріали і вироби з них, що не мають прямого контакту зі шкірою; декоративні текстильні матеріали [5].

Дотримання вимог Оеко-Тех Standard 100 та Директиви 1999/178/ЄС, підтвержене сертифікацією відповідності, дозволяє виробнику наносити на продукцію маркування, що інформує споживачів про безпечність текстильних виробів (наприклад, "Confidence in textiles. Tested for harmful substances according to Оеко-Тех Standard 100" – "Текстиль, що заслуговує на довіру. Переверений на вміст шкідливих речовин відповідно до стандарту Оеко-Тех-100"). Таке маркування продукції зазвичай сприяє збільшенню обсягів її реалізації як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках.

У свою чергу, виробник продукції та дистриб'ютор зобов'язані:

- поставляти на ринок товари, які відповідають загальним вимогам безпеки;
- забезпечувати споживачів необхідною інформацією щодо потенційної загрози виробу, зокрема, коли це безпосередньо не очевидно;
- інформувати відповідні національні органи про факти щодо потенційної або прямої небезпеки виробів, а також співпрацювати з цими органами у контексті реалізації заходів, вжитих для захисту споживачів.

Директивою передбачено, що контроль за безпекою продукції покладається на компетентні органи держав – членів ЄС. Зокрема, такі органи відповідають за моніторинг відповідності продукції вимогам нормам техніки безпеки та вжиття необхідних заходів по відношенню до небезпечних хімічних речовин і відповідне інформування.

У свою чергу, процедури з оцінювання якості здійснюються виробником продукції або третьою стороною, яка несе відповідальність за безпечність виробу. В якості третьої сторони виступають уповноважені органи в кожній державі – члені ЄС.

Екологічні вимоги до продукції, яка постачається на ринок ЄС, складаються з наступних основних елементів:

- Регулювання торгівлі небезпечними хімікатами.
- Контроль на наявність стійких органічних забруднювачів.
- Реєстрація, оцінка, дозвіл та обмеження хімічних речовин (REACH).
- Класифікація, маркування та упаковка речовин і сумішей.
- Вимоги до засобів захисту рослин та біоцидів.

Поряд з окресленими вище основними екологічними вимогами також регламентовано імпорту на територію ЄС мийних засобів, добрив, озоноруйнуючих речовин, виробів із пластичних мас тощо.

Вся продукція, яка потрапляє на ринок ЄС, підпадає під вимоги Директиви 2001/95/ЄС (GPSD) (Directive 92/59/EEC), яка визначає гарантовану безпеку для людини при використанні (експлуатації) будь-яких видів і категорій продукції незалежно від способів її продажу (в т.ч. інтернет-торгівля) та часу створення чи ступеня новизни (нова чи користована), а також гуманітарної допомоги і послуг. Однак вона не поширюється на антикваріат або товари, які мають бути відремонтовані перед їх використанням, якщо постачальник поінформував про це.

Виробники зобов'язані надавати споживачеві інформацію, що дозволяє оцінити ризики, які можуть виникнути протягом терміну використання продукції. У випадках, коли ризики виявилися після виходу продукції на ринок ЄС, виробник зобов'язаний вжити заходів щодо зниження цих ризиків до адекватних показників, своєчасно вилучити чи відкликати уже реалізований товар. Дані дії виробника робляться в добровільному порядку або на вимогу влади країн ЄС, які визначають на національному рівні попереджувальні санкції. Контролюючі органи країн ЄС зобов'язані вимагати у зацікавлених сторін всю необхідну інформацію, яка визначає безпеку продукції, в тому числі отримувати зразки продукції і піддавати їх випробуванню (тестуванню), вимагати змін за описом продукції та маркування, в тому числі CE (CE Marking). За новими вимогами CPSR (Consumer Product Safety Regulation) "Безпека споживчих товарів" необхідно забезпечити ідентифікацію продукції та її відстежуваність шляхом нанесення маркування партії, даних про походження продукту, виробника та імпортера.

Вимоги безпеки закладаються виробником на стадії проектування продукції, зберігаються в процесі виготовлення, зберігання, реалізації продукції кінцевому споживачу та використання протягом терміну експлуатації.

При відсутності галузевих директив відповідно до Директиви 92/59/ЄЕС товар вважається безпечним, якщо він відповідає національним нормам (стандартам). За відсутності національного стандарту для оцінки безпеки можуть бути використані міжнародні стандарти, прийняті технічні регламенти і навіть досягнення науки і техніки.

Підвищення безпеки міжнародного ланцюга поставок товарів є лише одним кроком у загальному процесі зміцнення митних адміністрацій. Всесвітньою митною організацією торгівлі 23 червня 2005 р. у Брюсселі було прийнято нову стратегію підвищення безпеки світової торгівлі таким чином, щоб це не перешкоджало торгівлі, а навпаки - сприяло її розвитку. Одностайним рішенням керівників національних митних адміністрацій, що представляють 166 країн - членів СОТ, затвердили Рамкові стандарти безпеки.

Міжнародні вимоги до державного регулювання безпеки продукції встановлені в Угодах СОТ про технічні бар'єри в торгівлі (ТБТ), стосуються добровільності застосування стандартів. Обов'язкові вимоги можуть встановлювати лише в технічних регламентах, які базуються на відповідних міжнародних стандартах і не створюють перешкод у торгівлі. Вони передбачають, що держави - члени СОТ повинні всіляко сприяти укладенню угод про визнання результатів робіт з оцінки відповідності.

З метою обмеження інтенсивності і тривалості дії небезпечних факторів шляхом встановлення критеріїв їх допустимого впливу на здоров'я людини було затверджено Положення про гігієнічну регламентацію та державну реєстрацію небезпечних факторів. Гігієнічна регламентація - це розроблення на підставі сучасних даних науково обґрунтованих гігієнічних нормативів (регламентів), що гарантують безпеку та (або) нешкідливість для людини небезпечних факторів навколишнього (в тому числі

виробничого) середовища і дотримання яких забезпечує оптимальні чи допустимі умови життєдіяльності. Гігієнічній регламентації підлягає будь-який небезпечний фактор фізичного, хімічного, біологічного походження: речовина, матеріал або продукт, що впливає чи за певних умов може негативно впливати на здоров'я людини. В останньому випадку небезпечний фактор розцінюється як потенційно небезпечний. Гігієнічні регламенти встановлюються на такі небезпечні фактори: хімічні речовини, що застосовуються у виробництві та побуті, полімери, полімерні композиції, фізичні і біологічні фактори, радіоактивні речовини та радіаційні фактори, важкість та напруженість праці.

З метою профілактики шкідливого впливу небезпечних факторів на здоров'я людини та навколишнє середовище запроваджується Державний реєстр небезпечних факторів, який створюється поетапно:

I - реєструє небезпечні фактори хімічного та біологічного походження. У реєстр включаються небезпечні хімічні речовини і біологічні фактори, наводяться дані про їх призначення, властивості, методи індикації, біологічну дію, ступінь небезпеки для здоров'я людини, характер поведінки у навколишньому середовищі, виробництво, гігієнічні регламенти застосування тощо. Реєструються всі індивідуальні хімічні та біологічні речовини (сполуки), у тому числі полімери та матеріали на їх основі, а також ті, що входять до складу сумішевої продукції, які виробляються та (або) застосовуються на території України чи ввозяться з-за кордону. Речовини, які мають у своєму складі домішки, що утворюються у процесі виробництва або застосування, реєструються як індивідуальні речовини

II - відображає небезпечні фактори фізичного походження, у тому числі радіоактивні.

З 2011 року діє Закон України "Про загальну безпечність нехарчової продукції" та Закон України "Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції". Метою цих нормативних актів є визначення принципів введення в обіг в Україні нехарчової продукції й забезпечення її безпечності та здійснення державного ринкового нагляду і контролю шляхом проведення планових та позапланових перевірок.

Закон України "Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції" базується на Директиві ЄС 85/374/ЄЕС та не поширюється на нерухомість, роботи та послуги. Він встановлює принцип відповідальності саме виробника та містить правила визначення того, хто є виробником; визначає випадки, коли виробника може бути звільнено від відповідальності.

Базові положення щодо безпеки товарів на вітчизняних ринках містяться у Законі України "Про захист прав споживачів". Визначаючи право споживача на безпеку товарів, Закон (стаття 16) установив, що споживач має право на те, щоб товари (роботи, послуги) за звичайних умов їх використання, зберігання і транспортування були безпечними для його життя, здоров'я, навколишнього природного середовища, а також не завдавали шкоди його майну. У разі відсутності нормативних документів, що містять

такі обов'язкові вимоги, відповідні органи виконавчої влади, що здійснюють державний захист прав споживачів, зобов'язані негайно заборонити випуск і реалізацію таких товарів (виконання робіт, надання послуг). На товари (наслідки робіт), використання яких понад визначений термін є небезпечним, встановлюється термін служби (термін придатності). Ці вимоги можуть поширюватись як на виріб у цілому, так і на окремі його частини. Виробник (виконавець, продавець) повинен попереджати споживача про наявність терміну служби товару, обов'язкові умови його використання та можливі наслідки в разі їх невиконання, а також про необхідні дії після закінчення цього терміну, зокрема щодо утилізації. Товари, на які актами законодавства або іншими нормативними документами встановлено обов'язкові вимоги щодо забезпечення безпеки життя, здоров'я споживачів, їх майна, навколишнього природного середовища, підлягають обов'язковій сертифікації згідно з чинним законодавством. Реалізація та використання таких товарів (у тому числі імпортих), без сертифіката відповідності забороняються.

Якщо встановлено, що при додержанні споживачем правил використання, зберігання чи транспортування товарів вони можуть завдати шкоди, виробник (продавець) зобов'язаний негайно припинити їх виробництво (реалізацію) до усунення причин шкоди, а в необхідних випадках – ужити заходів до вилучення їх з обороту та відкликання від споживачів із відшкодуванням у повному обсязі завданих збитків.

Створюючи новий (модернізований) товар, розробник повинен подати технічну документацію відповідному органу для проведення державної експертизи на його відповідність вимогам щодо безпеки життя, здоров'я і майна споживачів, а також навколишнього природного середовища. Обов'язковим є інформування споживача про можливий ризик і про безпечне використання товару за допомогою прийнятих у міжнародній практиці позначень.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Безпечний товар – це будь-який товар, який не створює або ж створює мінімально допустимий ризик для життя, здоров'я і майна споживачів при звичайних умовах його виготовлення, транспортування, використання, зберігання та утилізації і відповідає високому рівню безпеки щодо захисту навколишнього середовища. Безпечність продукції має бути гарантованою виробником. Виробниче підприємство повинно забезпечити базову якість виробів за властивостями безпечності і формувати її у процесі виготовлення. Для цього необхідно на відповідних етапах виробництва контролювати, наприклад, перелік дозволених до використання хімічних препаратів і барвників, досліджувати вміст і міграцію шкідливих хімічних речовин. Отримана у ході такого контролю достовірна інформація має стати основою для прийняття обґрунтованих рішень щодо управління безпечністю продукції. Вирішення проблеми виробництва

та споживання безпечних та якісних непродовольчих товарів можливе за умов державної підтримки у цій галузі; адаптування національної системи з управління безпечності товарів до європейської з метою пошуку шляхів його вдосконалення; дотримання вимог ринку та визнаних у світі технічних регламентів; посилення адміністративної і кримінальної відповідальності виробників за виготовлення та продаж фальсифікованих, неякісних та небезпечних товарів тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бозуленко О. Я. Безпека товарів народного споживання як складова забезпечення здоров'я людини / О. Я. Бозуленко, О. Ю. Бозуленко, Н. А. Турубарова-Леунова // Економіка та управління підприємствами. – 2017. – Вип. 9. – С. 31-37.
2. Токсичні речовини і методи їх визначення / А. А. Дубініна [та ін.]. – Х. : ХДУХТ, 2016. – 106 с.
3. Євтушенко В. В. Роль стандартизації у формуванні якості текстильної продукції / В. В. Євтушенко, А. В. Євтушенко // Вісник ХНТУ. – 2016. – № 1 (56). – С. 89-93.
4. Про технічні регламенти та оцінку відповідності : Закон України № 124-VIII від 15 січня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/law/show/124-19>.
5. Пелик Л. В. Безпечність та методи контролю якості текстильних виробів / Л. В. Пелик, Ю. А. Пелех // Міжнародна науково-практична конференція “Стратегічні пріоритети розвитку внутрішньої торгівлі України на інноваційних засадах” (2 листопада 2017 р.) – Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2017. – С. 297.

REFERENCES

1. Bozulenko, O. Ya. Bozulenko, O. Yu. and Turubarova-Leunova, N. A. (2017), Bezpeka tovariv narodnoho spozhyvannia iak skladova zabezpechennia zdorov'ia liudyny, Ekonomika ta upravlinnia pidpryiemstvamy, vyp. 9, s. 31-37.
2. Toksychni rehovyny i metody ikh vyznachennia, A. A. Dubinina [ta in.] (2016), KhDUKht, Kh., 106 s.
3. Yevtushenko, V. V. and Yevtushenko, A. V. (2016), Rol' standartyzatsii u formuvanni iakosti tekstyl'noi produktsii, *Visnyk KhNTU*, № 1 (56), s. 89-93.
4. Pro tekhnichni rehlymenty ta otsinku vidpovidnosti : Zakon Ukrainy № 124-VIII vid 15 sichnia 2015 r., available at : <http://zakon5.rada.gov.ua/law/show/124-19>.
5. Pelyk, L. V. and Pelekh, Yu. A. (2017), Bezpechnist' ta metody kontroliu iakosti tekstyl'nykh vyrobiv, Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia “Stratehichni priorytety rozvytku vnutrishnoi torhivli Ukrainy na innovatsijnykh zasadakh” (2 lystopada 2017 r.), Vydavnytstvo L'vivs'koho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu, L'viv, s. 297.